

КОГЕРЕНЦІЯ В ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ ОКСАНИ ЗАБУЖКО)

Куранова Світлана Іванівна

Зернецький Павло Васильович

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

У статті розглянуто особливості дискурсивного підходу до вивчення семіотичної структури тексту як комбінації смислових шарів. На прикладі публіцистики Оксани Забужко визначено властиві цим текстам комбінації смислових шарів, в першу чергу, на рівні семантики та прагматики. Такий підхід є складовою моделювання узагальненого дискурс-портрета мовної особистості та дозволяє визначити місце автора у всезагальному «глобальному» діалозі. Розвідки такого роду розширюють знання про семіотичну структуру текстів, засоби дискурсивної зв'язності, гіпертекст та інтертекстуальність.

Ключові слова: *дискурс, дискурс-аналіз, дискурс-портрет, інтертекстуальність, прагматика, семантичні ролі, пропозиції, семантичні відношення між пропозиціями.*

Key words: *discourse, discourse analysis, discourse portrait, intertextuality, pragmatics, semantic roles, propositions, semantic relations between propositions.*

Аналіз текстів з лінгвістичного погляду нині передбачає застосування широкої палітри методів, методик та прийомів. На прикладі публіцистики Оксани Забужко розглянемо дискурсивний підхід до вивчення структури тексту як комбінації смислових шарів [1; 2; 3]. Вивчення смислової структури публіцистичних текстів Оксани Забужко дозволить отримати дані про конструювання авторкою семіотичних моделей творів та про створення моделі загального діалогу та гіпертексту. Відповідно до дискурсивного підходу, смислова структура будь-якого тексту складається з різних комбінацій смислових шарів [4, с. 111]:

1. Я – Я – внутрішні автокомунікації особистості.
2. Я – ТИ – відношення особистості з іншою людиною.

3. Я – МИ – відношення особистості з суспільством та суспільними групами (з народом, нацією, державою, класом, колективом тощо).
4. Я – УСІ МИ – відношення особистості з людством.
5. Я – УСЕ – відношення особистості з природою.
6. Я – ДРУГЕ УСЕ – відношення особистості з другою природою, з рукотворним матеріальним середовищем, що створена руками людини.
7. Я – ТРЕТЄ УСЕ – відношення особистості з духовною культурою.
8. Я – УСЕЗАГАЛЬНЕ УСЕ – взаємовідношення особисті з Всесвітом.

Плідним, на наш погляд, може бути вивчення відповідного переліку комбінацій смислових шарів на рівні семантики та прагматики [5; 6; 7; 8; 9]. Для аналізу на семантичному рівні застосовуємо елементарні одиниці, як-от семантичні ролі та їх конфігурації, а також пропозиції та семантичні відношення між ними. Семантико-рольові конфігурації визначають «семантичний задум» автора (модель праобразу висловлень), а послідовності їх вживання та частотність – глибинні структури текстових моделей. Семантико-рольові конфігурації та семантичні міжпропозитивні відношення дозволяють отримати дані стосовно знань автора про світ, формування причинно-наслідкових зв'язків, спосіб передавання інформації, тип наративу.

Широко використовувані в текстах О. Забужко семантико-рольові конфігурації з транслативами є засобами оформлення пояснювально-інтерпретативної текстової моделі і є базовими для всіх смислових шарів. Пояснювально-інтерпретативна текстова модель має ознаки оцінності, акціональності та інформаційної насиченості і включає семантичні складові «час», «простір», «засіб дії».

Семантичні відношення «ціле – частина» («частина – ціле») є центральним типом відношень та відображають спосіб викладення змісту – дедуктивний та індуктивний. Відношення «ціле – частина» («частина – ціле») представлені у таких підвидах, як «перелік», «теза – приклад», «теза – обґрунтування тези». Відношення «ціле – частина» реалізовані і в комплексах на позначення мовленнєвих дій (пряме мовлення, діалог,

цитування). Відношення імплікації реалізовано як зіставлення, пояснення в аспекті авторської інтерпретації.

На рівні прагматики застосовуємо одиниці різного рівня складності — від мовленнєвих актів до мовленнєвих подій. Ці одиниці дозволяють вивчити семіотичну та прагматичну структуру як окремих текстів (наприклад, есе), так і збірок. З прагматичного погляду, смислова організація публіцистичних текстів О. Забужко пов'язана з передаванням автороцентричної інформації. Наратив ускладнюється додатковими міркуваннями у формі автосемантичних елементів, за допомогою яких авторка доповнює відповідні мовленнєві акти, або відкритих запитань. Широко вживаними є й дейктичні одиниці, що пояснюється важливістю для особистості авторки категорії інтертекстуальності та особистісної інформації. Більшість використовуваних дейктичних елементів є зумовленими контекстом і виражені переважно еліптичними та безособовими реченнями. Дейктичні автосемантичні мовленнєві ходи вжито і у формі відкритого запитання з різними варіантами гіпотетичної відповіді. Найчастіше дейктичні мовленнєві ходи такого типу є додатковими міркуваннями у формі квеситива.

Прагматичними особливостями смислової структури публіцистики О. Забужко є ілюстрація думки, висловленої у топікальному мовленнєвому акті, у вигляді коротких історій (мікротем). Наратив супроводжують додаткові міркування, що або інформаційно доповнюють відповідні мовленнєві кроки, або є відкритими запитаннями, що тематично пов'язані топікальним мовленнєвим актом, заголовком або епіграфом.

Отже, зазначені методики семантичного та прагматичного аналізу публіцистичних текстів Оксани Забужко дозволяють окреслити особливості її дискурс-портрета у відповідних ракурсах та висвітлити параметри її мовленнєвої діяльності, які ще досі не були представлені у лінгвістичних розвідках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Забужко О. С. З мапи книг і людей: збірка есеїстики. Кам'янець-Подільський, 2012. 376 с

2. Забужко О. С. Український палімпсест. Оксана Забужко в розмові з Ізою Хруслінською. Київ, 2014. 408 с.
3. Забужко, О. С. «І знов я влізаю в танк...». Київ, 2016. 416 с.
4. Зернецкий, П. В.: Речевое общение на английском языке (Коммуникативно-функциональный анализ дискурса). Киев, 1992. 144 с.
5. Зернецький П. В., Куранова, С. І. Лінгвістичні ціннісні параметри дискурсів публічних особистостей епохи глобалізації в соціальних мережах: міжнародні порівняння. *Збірник тез доповідей учасників міжнародних конференцій. Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України»*. 2021. С. 88–92.
6. Куранова, С. І. Проблеми дослідження мовної особистості у психолінгвістиці. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філологія*. 2017. Вип.16, С. 90 – 97.
7. Куранова, С. І. Перспективи дослідження публічної мовної особистості в аспекті жанрової та реєстрової теорії. *Мовознавство*. 2017. № 5, С. 42 – 54.
8. Куранова, С. І. Загальні характеристики та структурно-прагматичні аспекти створення дискурс-портрета (на матеріалі публіцистики О. Забужко). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*. 2018. Вип. 26, С. 82 – 89.
9. Куранова, С. І. Прагматична координата моделювання дискурс-портрета мовної особистості. *Мова: Класичне – Модерне – Постмодерне*. 2020. №6, С. 50 – 68.